

ביאורים

בניגוד למצבים אחרים, מצב של שינה הוא מצב שברך כלל אינו משתנה מעצמו, כל עוד האדם הישן ממשיך להיות עייף, ואינו עובר טלטלה כלשהיא. מי שחפץ להעיר את חבירו, הוא צריך לגרום לו למשהו שישנה את המצב הקיים, כמו רעש או טלטלה, ועל ידי כך האדם יתעורר ויצא מהמצב שבו הוא היה. ביחס שבין העולם הזה לעולם הרוחני, האדם לעיתים רבות מצוי במצב של שינה. הוא טרוד ועסוק בענייני העולם הזה ואינו זוכר שהוא צריך לנקות את עצמו ולשוב על חטאיו. במצב זה הוא אינו שם לב למצפון החיובי שבקרבו, או דוחה את היחס אליו לאחר כך.

כחתימה לשער התשובה רבנו בחיי מנסה 'להעיר' את האדם, ולהזכיר לו את הצורך למהר לשוב על חטאיו. להזכיר לו שאם הדבר היה נוגע למשהו קטן בהרבה, בענייני העולם הזה הוא היה מתעורר יותר ומשנה את דרכיו. כמו שאדם שהכעיס בעל שררה כלשהי בעולם הזה דואג מיד למצוא דרכים לרצותו ולהתנצל בפניו, למרות שיכולותיו של בעל השררה מוגבלות, כך על מי שיש בקרבו חטא כלשהו להזדרז לתקנו. הידיעה שחיי האדם מוגבלים, ושישנם כאלה שאינם מאריכים ימים, גם היא מעוררת ואינה נותנת לאדם יכולת 'למרוח' את הזמן, ומחייבת אותו להזדרז להתקדם ולשוב בתשובה.

במהלך חייו של האדם הוא שמח לגלות בקרבו כוחות וכישרונות רבים שנמצאים אצלו, אולם כגודל הכוחות - כך גודל האחריות, ככל שיש לאדם יותר כוחות ויכולות, הוא נתבע ליותר עשייה חיובית, ואם הוא לא ניצל את כוחותיו, או ניצל אותם באופן שלילי - הוא מצווה לתקן את שעויותו.

הקב"ה אוהב את האדם, הוא רוצה בטובתו וקורא לו לשוב אליו. אמנם התשובה מצריכה עבודה ושינוי הכרוכים לעיתים במאמץ לא מבוטל, אולם היא אור גדול שהקב"ה, אביהם של ישראל, קורא להם לזכות לו.

הרחבות

• מוסר בכלים מעשיים

המשקיף על הנסתר ועל הנגלה ממשעינו. המשנה אומרת: "הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מה למעלה ממך, עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין" (ב, א). על משנה זו יש לשאול, מדוע התנא משתמש במושגים גשמיים כדי לתאר לנו שהקב"ה יודע וזוכר את כל מעשינו? ופירש רבנו יונה שדימויים אלו הם על דרך משל. וכוונת המשנה לומר לנו שכשם שאדם העומד לפני המלך נזהר ממעשיו, מכיוון שידוע שרואים ושומעים אותו, כך אדם צריך להרגיש בעומדו לפני ה' [שם]. מהמשנה ומפירוש רבנו יונה ניתן ללמוד שכדי להתקדם בעבודת ה', יש צורך להשתמש בכלים מוחשיים שעוזרים לנו להגיע אל המדרגות הגבוהות בעבודת ה'.

• תשובה - חיי שמחה או צער?

שוב יום אחד לפני מיתתך. הדרכת המשנה לכאורה מוזרה, מדוע לשוב רק יום אחד לפני המוות? התשובה היא שאדם לא יודע מתי הוא ימות, לכן כל ימיו הוא עושה תשובה (עין לעיל - יום ט' תשרי).

לכאורה אדם שיחיה כך, יהיה שרוי בצער תמידי על מעשיו הראשונים. כיצד ניתן לחיות כך? האם זה רצון ה'? מחדש הרב קוק: "ובאמת אין זה רצון השם יתברך שיהיה כל הימים רק אוניג ובוכה. אלא האדם צריך לבכות ולהתאוונג בזמן הקבוע לו, ולחזק לבבו אחר כך בביטחון בה' יתברך כי הוא טוב וסלח ויתחזק בדרך ישרה וטובה" [ביאורי הרא"ה לפרקי אבות עמ' קסט]. הרב קוק מסביר שרק בתחילת דרכו של בעל התשובה צריך הוא להיות בצער על חטאיו. אולם אחרי שהוא עובר שלב זה צריך לשמוח ולבטוח בה' שקיבל תשובתו ויעזרהו ללכת בדרך הישר.

חשב עם נפשך, ובוש מבוראך שתתנהג עמו במדה° שאינך רוצה לנפשך להתנהג בה עם נבְּרָא כְמוֹךָ, פי אתה יודע פי כְּשִׁתְּקִצִיף° בעל מעלה קטנה° מאנשי הפולך על נפשך, אינך מתעקב מהכנע לו והתחנן אליו למחל לך ולהבטיחך מענשו°, עם חלשתו בזה. כל שכן אם יקצף עליך השור, וכל שכן הפולך, שתמהר לבקש מחילתו, ותחיש בתשובה אליו ולרצותו, מיראתך מהירות ענשו, וכבר ידעת חלשתו מעשות דבר בלתי גזרת הבורא, כמו שאמר החכם (משלי כא, א): "פלגי מים לב מלך ביד יי על כל אשר יחפץ יטנו", עם פלות מלכותו, ונתישת ממחילתו, והתחלקות לבו, וטרדתו בקצת הדברים מקצתם, ועבר השכחה וההעלמה עליו, ורב מה שנעלם ממנו מן הדברים הנראים, כל שכן הנסתרים. ועם ידיעתך כל זה, אינך מתאחר לבקש ממנו למחל עונך ולמהר אל מה שירצהו ויקבלהו מִפְּנֵיךָ.

ואיך לא נבוש, אחי, מבוראנו, המשקיף על הנסתר ועל הנגלה ממשעינו. ומחשבותינו, אשר לא תעבר עליו שכחה ולא העלמה, ולא יטרידהו דבר מדבר, ואין מנוס מדינו, ואין קץ למלכותו, שנטה מעליו ונתאחר מהכנע לו, ומשוב אליו.

ואין אנו יודעים עת קצנו ותכלית° מדת ימינו. ואלו היה אדם מזוהר אנשי קריה או אנשי מדינה, ויאמר: בני אדם, היו נכונים לנסע לעולם הבא, פי איש אחד יפקד° מכם בחדש הזה, ואינני יודע אותו. האין מן הדין על כל אחד מהם שיהיה נכון למות, מיראה שפא יהיה הוא האיש ההוא.

ואיך לא נהיה כלנו נכונים לו, ואנחנו רואים פי המות בכל חדש מכלה מספר רב מן החיים. הלא מן הדין עלינו שנירא על נפשותינו בכל חדש ונחשב על עניינינו וצידתינו ובית מועדנו קדם עת הצרף אליהם אפלו יום אחד, כמו שאמרו זכרונם לברכה (אבות ב, ט): "שוב יום אחד לפני מיתתך", ונאמר (קהלת ט, ח): "בכל עת יהיו בגדיך לבנים". בוח בירתון שכלך והפרכת ברור זה במה שאתה רוצה בעיניך יותר מברור מה שיגיד לך זולתך.

ואל תדחה שכלך ובינתך, פי כבר נאמר, פי לבורא יתברך על עבדיו טובות, אם יקבלו אותן, ורויחו בהן, ואם ישיבון עליו, יהיו לטענות עליהם, ואחר כך ישובו לנקמה. והבורא יתברך הטיב לך בחכמה ובתבונה ובדעת, שם לך בהם יתרון על זולתך. הזהר והזהר, שלא ישוברי° לטענה עליך.

וכבר העיר אותך אל הדרך הישרה, והורה אותך נתיב טובתך, לחמלה עליך, ולנהלך לאט, ולא רצה לך שתתמיד על פתייתך ותחזיק במרירה, ללכת עמו על דרך החסד אשר יאות לו, ובחמלתו ורחמיו על ברואי, כמו שנאמר (תהלים כה, ח): "טוב וישר יי על פן יורה חטאים בדרך". וכבר קרא אותך לאט וגלשון רכה, ואחר כך בתוכחת והכלמה, ואחר כך הזהיר אותך בענשו, כדי שתשוב אליו ותמהר לחזר עדין.

במדה - בדרך. **כשתקצף** - כשתכעיס. **בעל מעלה קטנה** - אדם המשמש בתפקיד בעל חשיבות מועטת. **ולהבטיחך מענשו** - שתהיה בטוח שלא יעניש אותך. **ותכלית** - סוף. **יפקד** - יחסר. **שלא ישוברו** - שלא יתהפכו להיות סיבה לטעון נגדך.

המקצף על המלך

הבושה מהבורא

להיות נכונים למות

טובות הבורא

קריאת ה' לתשובת האדם